

E DUCATIONAL
S CIENCES
I NDEX

ҰЛЫ
ДАЛА ҰСТАЗЫ

VOLUME III • №10 (77) • OCTOBER 2025

Any reproduction of the materials or their extracts is only with written permission of the editors.

The editors are not responsible for the contents.

The editors' opinion may not coincide with the opinions of the authors.

МАЛДЫБАЕВА СЫМБАТ,
ЖПС «Құлынишақ 2019» бөбекжай-балабақшасының тәрбиешісі

БАЛАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДАҒЫ ОЙЫН ӘДІСІ

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – баланың жеке тұлғанық дамуын, соның ішінде шығармашылық қабілетін жан-жақты жетілдіру болып табылады. Шығармашылық – тұлғаның өз бетінше ойлау, жаңа идея ұсыну, тың шешім қабылдау қабілеті. Бұл қасиет өмір бойы адамның табысты болуына негіз қалайды. Баланың шығармашылық қабілетін дамытуда ойын әдісі ерекше рөл атқарады. Мектепке дейінгі кезең – баланың шығармашылық қабілеттерінің қалыптасуы мен дамуының ең маңызды сатысы. Бұл жаста ойын – баланың ойлау, қиялдау, сөйлеу және эстетикалық өсиімдерін дамытудың басты құралы. Ойын арқылы бала көрсеткен ортаны танып, өз ойын еркін жеткізуді, жаңа идея табуды үйренеді. Сондықтан тәрбиеші жұмысының басты бағыты – шығармашылықты дамытуда ойын әдістерін тиімді қолдану. Баланың шығармашылығын дамыту үшін ойын әдісі ең тиімді құрал болып табылады. Себебі ойын барысында бала өзін еркін өсіреді, ойлайды, қиялдайды және жаңалық ашады. Ойын – баланың табиғи әрекеті, оның дүниені тану құралы. Балалар ойнау арқылы өмір құбылыстарын, адамдардың іс-әрекетін, қарым-қатынасын бейнелейді. Ойын барысында бала қиялдайды, ойланады, шешім қабылдайды және өз ойын еркін жеткізеді. Педагогикалық тұрғыда ойын әдісі – баланың қызығушылығына сүйеніп отырып, оның ойлауын, қиялын, шығармашылық белсенділігін арттырудың тиімді тәсілі.

Ойын арқылы шығармашылықты дамытулық инновациялық тәсілдері:

- 1.Рөлдік ойындар: «Кішкентай суретші», «Дизайнер», «Сәткер», «Құрастырушы» сияқты ойындар баланың ойлау мен елестету қабілетін арттырады.
- 2.Интерактивті ойын технологиялары: BilimLand, Smart Kids, Kahoot сияқты платформалар арқылы ойын тапсырмаларын ұйымдастыру.
- 3.STEAM элементтерімен ойындар: мысалы, LEGO немесе магниттік конструкторларды пайдалана отырып, бала өз ойынан жаңа туынды жасайды.
- 4.Шығармашылық шеберхана: балалар өз идеяларын жүзеге асыратын шағын жоба түрінде жарыс жасайды (мысалы, «Менің арман бақшам» мәселесін құрастыру).
- 5.Қиялды дамыту ойындары: «Егер мен сиқыршы болсам...», «Болашақтағы мектеп» сияқты оңтүмені ойындары баланың сөздік қорын және бейнелі ойлауын арттырады.

Тәрбиеші ойындарды ұйымдастырғанда баланың жеке ерекшелігін, қызығушылығын және белсенділігін ескеруі қажет. Ойын әдісін тиімді жоспарлау баланың тиымдық белсенділігін арттырып, шығармашылыққа деген ынтасын оятады. Баланың шығармашылық қабілетін дамыту – болашақ тұлғаның қалыптасуының негізі. Ойын әдісін инновациялық тұрғыда қолдану арқылы тәрбиеші баланың қиялын, ойлауын, бастамашылығын дамытады. Шығармашылыққа бағытталған әр ойын – баланың ішкі мүмкіндіктерін ашуға, өзіне сенім ұлшатуға, және болашақта өмірге бойым тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді. Ойын арқылы: Баланың қиялы мен ойлау қабілеті артады, сөйлеу және тілдік қоры дамины, эстетикалық талғамы қалыптасады, өзіндік шешім қабылдау және жауапкершілік сезімі нығайды, баланың эмоциялық күйі көтеріледі, ұжыммен жұмыс істей білуіне үйренеді. Қорыта айтқанда, ойын әдісі – баланың шығармашылық қабілетін дамытудың ең табиғи әрі тиімді жолы. Ойын арқылы бала өзін танытады, жаңа идеялар ойлап табады және өз қабілетін еркін жүзеге асырады. Сондықтан тәрбиешілер мен педагогтер оқу-тәрбие үдерісінде ойын әдісін жүйелі және мақсатты түрде қолдануы қажет.

CONTENTS

Жумабаева Райхан Сайлаубаевна,	4
XXI ғасырдағы ұстаз келбеті, қабілетті тұлғаны оқыту мен тәрбиелеудегі инновациялық әдіс-тәсілдер.....	4
Қаирбекова Меруерт Берикжановна,	5
Жасанды интеллект арқылы бастауыш сынып оқушыларына арналған тапсырмалар дайындау жолдары	5
Нелымғалиева Алия Асқаровна,	6
Пословицы и поговорки как средство актуализации лексики и грамматики	6
Самтұлыс Нурболат Туремуратович,	8
Ұлы химиктер тәжірибесін цифрлық платформа арқылы оқыту.....	8
Көзеева Айтқұл Есқалиқызы,	12
Developing vocabulary: adjectives ending with -ing and -ed	12
Серикбаева Алия Дилдабековна,	14
Темірқазық пен Жетіқарақшы. Сын есімді қайталау	14
Ізбасар Ақниет Әбжаппарқызы,	17
Бастауыш сынып оқушыларында оқуға деген қызығушылықты арттырудың тиімді әдістері.....	17
Қожағұл Ербол Нуртуғанович,	21
Развитие художественного мышления учащихся в процессе обучения игре на фортепиано	21
Танатарова Сабина Жиксембайевна,	23
Психология исполнительского волнения и способы его преодоления у юных флейтистов	23
Шингисбекова А. С.	24
Национальные ценности в эпоху глобализации: опыт формирования культуры уважения и профилактики буллинга в рамках программы «Адал азамат»	24
Абдигалиева Алмагуль Бағлановна,	26
Организация логопедической работы с детьми с общим недоразвитием речи	26
Абдигалиева Алмагуль Бағлановна,	29
Архабаева Ботакөз Даулетовна,	29
Инклюзивті орта: теория, практика, даму тенденциялары.....	29
Амиркенова Эльмира Жарасбаевна,	31
Особенные дети. Социальное сопровождение Семей.....	31
Жақыпбекова Айгүл Елжасовна,	34
Жылдам оқуды дамытудың инновациялық тәсілдері: екі қолмен жұмыс және ұлттық оюларды қолдану тәжірибесі	34
Сутемгенова Арай Бакытбековна,	35
Бөлшектер. Бөлшектерді салыстыру.....	35
Молдыбай Сандұған Көшербайқызы,	38
Мектепке дейінгі ұйымдарда инновациялық басқару мәдениеті.....	38
Малдыбаева Сымбат,	39
Баланың шығармашылық қабілетін дамытуға ойын әдісі	39
Молдабекова Нағима,	40
Мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу тілін дамыту жолдары.....	40

CONTENTS

Тургинбаева Гүлмира,	41
Тәрбие процесінде ұлттық құндылықтарды қолдану маңызы	41
Тасырова Жанат,	42
Мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбие берудің заманауи әдістері	42
Бекнаша Жамиль,	43
Балабақшада дене шынықтыру сабақтарында инновациялық тәсілдерді қолдану	43
Абдиева Гүлмира Турсунбаевна,	43
Баланың логикалық ойлауын дамытуға арналған заманауи әдіс-тәсілдер	44
Сағынтай Мейрамгүл,	44
Балалардың ұжымдық дағдыларын қалыптастырудағы инновативтік тәсілдер	45
Кабдулова Мендигүл Дауитовна,	45
Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың еңбек тәрбиесінің маңызы	45
Досмаханова Тоты,	45
Қошаканы қойды	47
Талманова Асель Аблайханова,	47
Құлыншағым құлдырап. Торы құлын	50
Абраманова Шахарбану Кепесбекқызы,	50
33 дыбысы және әрпі	53
Дүйсенкулова Мирамкул Уакитовна,	53
Түскі тамақ – күшті тамақ	56
Махметжанова Гүлжанат Мейрамбекқызы,	56
Санды біршеше ес арттыруға немесе кемітуге және еселік салыстыруға берілген есептер	58
Сейдахова Гүлжанат Шакибаевна,	58
Жай сөйлем мен құрмалас сөйлем	61
Бектенова Гаухар Суйментаевна,	61
Сөз тіркесі	65
Асылбекова Жансая Асылбекқызы,	65
Химия пәнінде контекстік тапсырмаларды қолдану – функционалдық сауаттылықты арттырудың тиімді құралы	65

БІЛІМ БЕРЕТІН ҒЫЛЫМИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

ALTYN BILIM KILTY

10(29)-4/2025

Атырау облысы, Қызылқоға ауданы
«Тасқұдық бастауыш мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Бастауыш сынып мұғалімі
Мырзағалиева Токжан Тлековна

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы
Талдыбұлақ ауылы, ЖНПС «Құлышпақ 2019»
Бөбекжай балабақшасы тәрбиешісі
Малдыбаева Сымбат Манарбековна

Бейімделу кезеңін жеңілдету: жаңа бала үшін жылы орта құру әдістері

Аннотация

Бұл мақалада балабақшаға жаңадан келген баланың бейімделу кезеңін жеңілдетуге бағытталған тиімді педагогикалық және психологиялық тәсілдер қарастырылады. Бейімделу – баланың отбасылық шеңберден мүлде жаңа, ұйымдастырылған әлеуметтік ортаға өтетін өтпелі кезеңі. Бұл үдеріс бала үшін эмоциялық тұрақсыздықпен, бейтаныс адамдармен қарым-қатынасты қалыптастыру қажеттілігімен, жаңа режимге бейімделумен қатар жүреді. Сондықтан баланың балабақшаға сәтті бейімделуі – оның әрі қарайғы жеке тұлғалық дамуына, ұжымда өзін қабылдаған сезінуіне, білім алу мен әлеуметтену процестеріне белсенді қатысуына ықпал етеді. Мақалада жылы қарым-қатынас орнату, қолдаушы атмосфера қалыптастыру, бейімделу динамикасын бақылау және ата-анамен серіктестікте жұмыс істеу арқылы баланың бейімделу кезеңін жеңіл әрі табиғи ету жолдары сипатталады.

Кілт сөздер: бейімделу, жаңа бала, балабақша, жылы орта, психологиялық қолдау, сенім, тәрбиеші ролі, ата-анамен серіктестік, эмоционалдық тұрақтылық

Кіріспе

Бала өміріндегі ең алғашқы әлеуметтік ауысым – балабақшаға келуімен байланысты. Бұл жаңа орта баланың эмоционалдық, психологиялық және физиологиялық әлеміне үлкен әсер етеді. Үйдің тыныштығы мен анасының жақындығынан алыстап, тәртіпке негізделген ортаға ену — көптеген балалар үшін ауыр үдеріс. Баланың жылауы, ұйқы мен тәбеттің бұзылуы, қарым-қатынасқа түсуге құлқысыздығы – бейімделудің сыртқы белгілері. Алайда бұл қалыпты, уақытша реакциялар болғанымен, оларды елемей баланың ішкі әлеміне теріс әсер етуі мүмкін. Сондықтан балабақшада жаңа келген бала үшін жылы, қолдаушы және тұрақты орта құру — тәрбиешінің басты міндеттерінің бірі. Жылы орта дегеніміз – баланың өзін қауіпсіз, түсінікті, қабылдаған сезінетін кеңістік. Ол кеңістікте әрбір әрекет баланың сенімін нығайтуға бағытталуы тиіс: тәрбиешінің жылы сөзі, баланың атымен үн қатуы, көзқарастағы мейірім, алғашқы жетістіктеріне қуану — мұның бәрі бала үшін үлкен маңызға ие. Осы мақалада баланың жаңа ортаға бейімделуін жеңілдететін педагогикалық және психологиялық тәсілдер жан-жақты сипатталады.

Зерттеу мақсаты

Мақала мақсаты — мектепке дейінгі ұйымға жаңадан қабылданған балалардың бейімделу кезеңін жеңілдетуге бағытталған әдістер мен тәсілдерді анықтап, тәрбиешінің жылы орта құрудағы кәсіби ролін ашу. Сонымен қатар, бейімделу кезінде жиі кездесетін эмоциялық қиындықтар мен оларды шешудің қолайлы жолдарын сипаттау, ата-анамен бірлескен жұмыс форматтарын ұсыну көзделеді.

Зерттеу әдістері

Зерттеу барысында баланың алғашқы келу күндеріндегі эмоциялық реакцияларын бақылау, тәрбиешінің бейімделу барысындағы кәсіби әрекеттерін талдау, ата-анамен жүргізілген сұхбаттар мен сауалнамалар нәтижелеріне сүйену әдістері қолданылды. Сондай-ақ, бейімделу кестелері мен динамикасын тіркейтін жеке бейімделу парақтары, эмоционалдық фонды бағалау шкаласы, тәрбиешінің педагогикалық күнделігі, баланың еркін әрекеттері мен сөздік жауаптарына жасалған талдау да зерттеу құралдары ретінде қарастырылды. Сонымен қатар, отандық және шетелдік педагогикалық-психологиялық әдебиеттерге шолу жасалып, бала бейімделуінің тиімді үлгілері сарапталып ұсынылды.

Бейімделу кезеңінің психологиялық және физиологиялық ерекшеліктері

Бала үшін балабақша — мүлде жаңа әлем. Бұл ортада оған бейтаныс адамдар, белгісіз ережелер мен үйреншікті емес күн тәртібі кездеседі. Осындай жағдайлар психологиялық тұрғыдан балаға едәуір салмақ түсіреді. Көптеген балалар бейімделу кезінде жылайды, тамақтан бас тартады,

үйкісі бұзылады, тәрбиешімен және қатарластарының арасында қарым-қатынас орнатуға кұлықсыз болады. Бұл — баланың қорғаныс реакциясы, себебі ол өзін қауіпсіз сезінбейді. Сонымен қатар, физиологиялық деңгейде балада стресс гормондары (кортизол, адреналин) жоғарылап, көңіл күйінің тұрақсыздығы байқалады. Эмоциялық теңгерімсіздік баланың мінез-құлқына әсер етіп, тигі бұрын меңгерген дағдыларын уақытша жоғалтып қою да мүмкін. Алайда мұндай құбылыстардың бәрі — қалыпты өтпелі кезеңнің көрінісі екенін түсінген тәрбиеші сабырлық пен сезімталдық танытуы қажет. Балаға ең алдымен қауіпсіздік, түсіністік пен жылы қабылдау қажет. Осы кезеңде тәрбиеші баланың ішкі дүниесіне терең үңіле білетін, эмоциясын танытын, қорқынышын жеңуге көмектесетін тұлға ретінде әрекет етуі тиіс. Дәл осылайша бейімделу кезеңі біртіндеп жеңілдеп, бала жаңа ортаға сеніммен қарай бастайды.

Тәрбиеші мен бала арасындағы сенімді қарым-қатынас құру әдістері

Бейімделу кезеңіндегі ең шешуші фактор — бала мен тәрбиеші арасындағы эмоциялық байланыс. Жаңа ортада өзін жалғыз сезінген бала үшін тәрбиеші — екінші маңызды тұлғаға айналады. Тәрбиешінің баламен алғашқы кездесуден бастап таныстықты мейірімділікпен, жұмсақ үймен және жылы жанасумен бастауы — сенім орнатудың алғашқы қадамы. Балаға атымен үй кату, көзге тіке қарау, тыныш және баяу сөйлеу, оның әрекетіне сабырмен жауап беру — сенімділік атмосферасын құрады. Сонымен қатар, тәрбиеші баланың кез келген эмоциясын қабылдай білуі керек: жыласа — жұбатып, ашуланса — оның себебін түсінуге тырысып, қорықса — қауіпсіз екенін айтуы қажет. Баламен тілдескенде бұйыру емес, ұсыныс түрінде сөйлеу де аса маңызды: мысалы, «қазір отыр» емес, «қаласаң, қасыма отырып тыңдай аласың» деген сөз балаға таңдау еркіндігін береді. Баланың әрбір кішкентай жетістігіне қуану — оның өзіндік құнын арттырады. Егер бала ойынға қатысса, өзін таныстыра алса, көзбен байланыс орнатса — бұл оның ашыла бастағанының белгісі. Сенімді қарым-қатынас — тек көңіл бөлу емес, баланың ішкі әлеміне есік ашу. Бұл есікті тек жүрекпен сезініп, мейіріммен қағу арқылы ғана ашуга болады.

Жылы орта қалыптастыруға арналған әдістер мен кеңістікті ұйымдастыру

Жаңа бала өзін жайлы сезіну үшін тек адамдар арасындағы қатынас ғана емес, бүкіл орта да жылы, қауіпсіз, тартымды болуы шарт. Топ бөлмесі — бала үшін тек сабақ өтетін емес, өз әлемі болатын кеңістік. Сондықтан оны баланың психологиялық жайлылығына бейімдеу маңызды. Жеке бұйымдарға арналған орын (мысалы, аты жазылған суретпен белгіленген ілгіш, шкаф), ойыншық таңдауға мүмкіндік беретін ашық сөрелер, тыныштық бұрышы (мұнда бала жалғыз қалуға немесе тынығуға құқылы), жұмсақ мүлік, жағымды иіс және табиғи жарық — осының бәрі эмоционалды релаксация береді. Сонымен қатар, балаға өзін көрсету, топпен танысу үшін «танысу шеңбері», «дос болайық», «менің сүйікті затым» сияқты жұмсақ ойындар мен жаттығулар өткізу ұсынылады. Бейімделу кезеңінде топ ішінде шулы, бәсекелестікке негізделген ойындардан гөрі, жұптық, серіктестік, сенімге құрылған ойындар артықшылыққа ие. Тәрбиеші ойын сәтінде баланың қасына отырып, оны тікелей бақыламай, бірге әрекет етсе — бала өзін еркін сезінеді. Жылы орта — бұл тек интерьер мен ойын емес, бұл — атмосфера. Онда баланың әр эмоциясы қабылданады, ештеңе үшін ұялтылмайды, әрбір таңдауына орын табылады.

Ата-анамен серіктестікті нығайту арқылы бейімделуді қолдау

Жаңа ортаға бейімделу — тек баланың емес, ата-ананың да эмоционалдық сынағы. Сондықтан баланың бейімделуін сәтті жүргізу үшін ата-анамен тығыз серіктестік орнату — басты шарт. Көп ата-ана баласының алғашқы күндердегі жылауын қалыптан тыс деп қабылдап, балабақшаға деген сенімін жоғалтып алуы мүмкін. Осындай жағдайлардың алдын алу үшін тәрбиеші ата-анамен ашық әрі тұрақты байланыс орнатуы қажет: баланың күні қалай өтті, не ұнады, қандай қиындық болды — осының бәрін жұмсақ әрі үмітпен айту өте маңызды. Балабақшаға алғашқы күндері ата-анамен бірге қатысу (бір-екі сағат бірге отыру, сырттай бақылау) баланың қорқынышын азайтады. Сонымен қатар, тәрбиеші ата-аналарға арналған бейімделу жадынамасын, күн тәртібі кестесін, баланың психологиялық күйін бақылауға арналған кеңестерін ұсынуы тиіс. Жаңа бала келгенде ұйымдастырылатын «Қош келдің!» бұрышы, ата-анамен бірге сурет салу немесе фотоальбом құрастыру сияқты ортақ іс-шаралар арқылы бала өз үйіндегі адамдардың ізі мен қолдауын жаңа ортада да сезінеді. Тәрбиеші мен ата-ана — бір мақсаттағы екі жақ. Егер олар баланың жан дүниесін біріге түсінсе, бейімделу процесі табиғи, жеңіл әрі сенімді өтеді.

Ұсынымдар

Бала үшін балабақшаға алғаш қадам басу — үлкен әлеуметтік тәжірибе. Осы сәтті жағымды ету үшін тәрбиеші мен балабақша ұжымы бірқатар нақты әдістерді жүйелі қолдануы қажет. Ең алдымен, баланың тұлғалық ерекшеліктерін, эмоциялық реакцияларын ескеретін жеке бейімделу жоспары жасалуы тиіс. Жаңа бала үшін қош келдің бұрышы, жеке бұйымдарға арналған орын,

танымдық қызығушылықты оятатын тыныш бұрыштар секілді кеңістік элементтері маңызды. Сонымен қатар, «біртіндеп бейімдеу» принципі — яғни алғашқы күндері баланың топта аз уақыт болуы, ата-анасымен бірге кіруі, біртіндеп топтағы уақытының ұзартылуы — тиімді тәжірибе ретінде ұсынылады. Әрбір балаға өзінің қауіпсіз аймағын құру, яғни тәрбиешінің қолдаушы сөздері, әрекеттері арқылы балада ішкі еркіндік сезімін қалыптастыру ұсынылады. Бейімделу үдерісіне ата-ананы тарту да — аса маңызды. Тәрбиеші баланың үй ортасындағы күн тәртібі, ұнататын ойындары, сүйікті заттары жайлы ақпарат жинап, осыны топ өміріне жұмсақ түрде енгізуі керек. Балабақшада бейімделу кезеңі жүйелі жоспарланған, эмоционалды қолдаумен бекітілген және ата-ана мен педагогтың серіктестігіне негізделген жағдайда ғана сәтті өтеді.

Қорытынды

Бейімделу кезеңі — бұл баланың өмірінде кездесетін ең нәзік әрі терең психологиялық кезеңдердің бірі. Ол тек жаңа ортаға үйрену ғана емес, бала үшін өзінің орнын табу, сенім кеңістігін қалыптастыру, алғаш рет өзін қоғам мүшесі ретінде сезіну үдерісі. Осы кезеңде тәрбиеші тарапынан көрсетілетін мейірім, сабыр, қабылдау мен эмоционалды қолдау — баланың ішкі күйіне тікелей әсер етеді. Егер бала өзін түсінікті, қабылданған, маңызды тұлға ретінде сезінсе, ол ортада еркін әрекет етеді, дамуға ашылады, қарым-қатынас орнатуға бейімделеді. Сондықтан жылы орта — еркін әрекет етеді, дамуға ашылады, қарым-қатынас орнатуға бейімделеді. Сондықтан жылы орта — жайлылықтың ғана емес, баланың әлеуметтену мен дамудағы табысының негізі. Тәрбиешінің кішкентай қимылы, жылы сөзі, уақтылы назар аударуы баланың үлкен сенімін қалыптастырады. Демек, бейімделу кезеңін жеңілдету — тәрбиешінің кәсіби шеберлігімен қатар, адамгершілік жүректен шығатын шынайы жан жылуының нәтижесі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Юсупова А.М. (2021). Мектепке дейінгі жастағы балалардың бейімделуі: теория және практика. — Алматы: Тәрбие баспасы.
2. Bowlby, J. (1988). A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. — Basic Books.
3. Бердышева Л.Г. (2020). Психология адаптации ребенка в ДОУ. — Москва: Просвещение.
4. Ahnert, L., & Lamb, M.E. (2004). Child care and its impact on attachment and development. — Encyclopedia on Early Childhood Development.
5. Оспанова Р.Ә. (2022). Баланың балабақшаға бейімделу кезеңін диагностикалау әдістері. — Педагогикалық ғылымдар журналы, №3.
6. Ladd, G.W. (2005). Children's Peer Relations and Social Competence. — Yale University Press.
7. www.balabaksha.kz — Қазақстандағы мектепке дейінгі тәрбие ресурстары.
8. Тәжібаев Т.Қ. (2023). Бейімделу кезеңіндегі тәрбиешінің эмоционалды қолдауы. — Мектепке дейінгі білім журналы, №1.
9. Pianta, R. C. (1999). Enhancing relationships between children and teachers. — American Psychological Association.
10. National Scientific Council on the Developing Child (2011). Building the Brain's "Air Traffic Control" System: How Early Experiences Shape the Development of Executive Function. — Harvard University.